

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Бартош–Пічкара О., Шпенник С.,
м.Ужгород

Соціальна робота досить сильно розвинена в багатьох західних країнах: США, Великій Британії, Бельгії та ін. Тут створені оригінальні системи професійної підготовки фахівців соціальної роботи різних рівнів. Велика Британія – одна з країн, яка має найбагатший досвід підготовки фахівців соціальної роботи, зокрема і до роботи з дітьми. Тут професійна підготовка соціальних працівників розпочалась із 90-х років XIX ст. з лекційної і практичної роботи.

Дослідженню теоретико-методологічних основ соціальної роботи й окремих аспектів підготовки соціальних працівників і соціальних педагогів в Україні та за кордоном присвячені роботи вітчизняних науковців В.Васильєва, І.Зверєвої, А.Капської, І.Козубовської, Г.Лактіонової, І.Миговича, Л.Міщик, О.Ольхович, В.Поліщук, О.Пришляк, В.Полтавця, Г.Попович, В.Сидорова, Н.Собчак, С.Шпенник та ін.

Метою даної статті є розглянути нові підходи до проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми у Великій Британії.

У Великій Британії освітні послуги надають понад 168 університетів та коледжів, серед яких проблемою підготовки фахівців соціальної роботи (до роботи з дітьми, зокрема) займаються щонайменше 68 навчальних закладів, в яких відкрита спеціальність «соціальна робота». Готуються такі фахівці за планами підготовки бакалаврів і магістрів соціальної роботи. В окремих освітніх закладах на базі бакалавра (та для тих, хто має великий практичний досвід роботи з дітьми) готують спеціаліста з певної галузі у сфері соціальної роботи (наприклад, спеціаліст з соціальної роботи: соціальна робота з дітьми, молоддю і т.д. (Specialist in Social Work: Social Work with Children, Young People, their Families and Carers).

Основним у підготовці фахівців соціальної роботи до роботи з дітьми групи «ризик» в освітніх закладах Великої Британії вважається курс «соціальна робота з дітьми» (Social Work with Children and Families) та практика у відповідних агентствах. Курс «соціальна робота з дітьми» пропонується до вивчення бакалаврам, як правило, на 4-му курсі денної форми навчання. Її можуть читати окремо за цією ж назвою курсу, або ж в контексті інших дисциплін, таких як: соціальна робота в різноманітному оточенні (Social Work in Diverse Settings); теорія і практика соціальної роботи з різними категоріями населення (Social Work Theory & Practice with Different Population Categories); розуміння особистих та соціальних змін (Understanding Personal and Social Change) тощо. Магістратура ж пропонує чітке визначення вступником напрямку та спеціалізації в підготовці, та обов'язково пропонує серед дисциплін ті, які торкаються вирішення соціальних про-

блем дітей та молоді (наприклад, опікування дітьми та їх захист (Child Care including Child Protection)).

Найбільшим постачальником освітніх послуг за очно-заочною та дистанційною формами навчання є Відкритий Університет (Open University), що має філії по всій території Великої Британії. Для спеціальності «соціальна робота» цим освітнім закладом розроблено програму підготовки фахівців з отриманням диплома практичного соціального працівника (Diploma in Social Work), бакалаврів та магістрів соціальної роботи. Програма підготовки пропонує серед інших наступний перелік курсів, успішне вивчення яких гарантує студентам отримання диплома практичного соціального працівника (Diploma in Social Work):

- Соціальна робота – вступ до спеціальності (Learning and social work) (1 модуль, 20 кредитів) – передбачає вивчення проблем цінностей, політики та практики соціальної роботи.
- Соціальна політика і соціальна робота (Reflective Social Work) (1 модуль, 20 кредитів) – розглядає взаємозв'язок соціальної політики та соціальних наук з соціальною роботою.
- Міжособистісна соціальна робота (Interpersonal Social Work) (2 модулі, 40 кредитів) – пропонує до розгляду теорії та методи міжособистісної соціальної роботи.
- Включення до соціальної роботи (Accountable Social Work) (2 модулі, 40 кредитів) – розглядає теорії та практики, що стосуються різних аспектів залучення соціальних працівників до практики надання соціальної допомоги.
- Використання права в соціальній роботі (Using the Law in Social Work) (1 модуль 20 кредитів) – розглядає основні засади функціонування права та використання його соціальними працівниками у роботі з дітьми, молоддю та дорослими.
- Наука про розвиток життя в контексті використання цих знань у соціальній роботі (Life Course Contexts in Social Work) (2 модулі, 40 кредитів) – розглядає необхідність вивчення наук про розвиток людини для подальшого використання знань у роботі з різними категоріями клієнтів, особливо в питаннях розвитку дитини.
- Соціальна робота в групах та за межами груп (Social Work with and within Groups) (1 модуль, 20 кредитів) – пропонує для розгляду теорії та методи групової роботи у практиці соціальної роботи.
- Соціальна робота з дітьми та сім'ями (Social Work with Children and Families) (2 модулі, 40 кредитів);
- Соціальна робота в громаді (Social Work in Community Care) (2 модулі, 40 кредитів) [1, p.15].

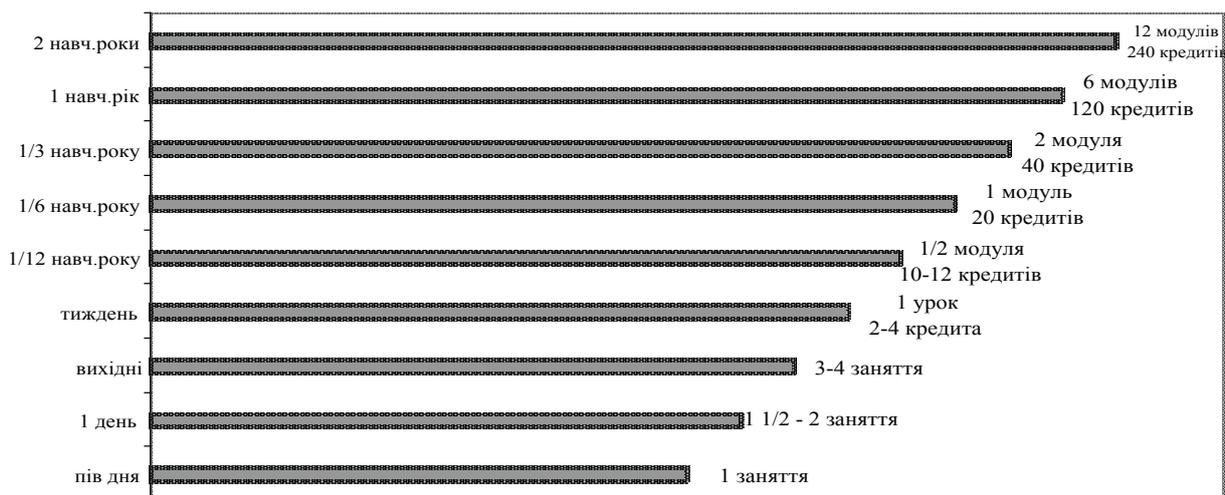

Рисунок 1. Відповідність побудови та використання матеріалів за програмою Відкритого Університету до традиційних програм з підготовки соціальних працівників [1, р.14]

Кожен курс розроблений за модульним принципом і охоплює 120–240 академічних годин. До його структури входять основні наукові положення з проблеми, вправи та завдання до виконання, тематику письмових робіт, перелік рекомендованої літератури. За модуль з 120 годинами пропонується зараховувати 20 кредитів відповідно до схеми накопичення та переведення кредитів (Credit Accumulation and Transfer Scheme (CATS)). Окремим матеріалом (associated materials) подаються пояснення щодо використання та інтеграції матеріалів з відкритого навчання в існуючі програмні структури (рис. 1), запропоновано відповіді на завдання, вирішення вправ та ідеї щодо написання письмових робіт, а також принципи оцінювання навчання та робіт, словник термінів.

Велика увага звертається також і на оцінювання навчання (само-оцінювання студентом, закріплені викладачами з курсу, співпрацівниками на практиці, вчителями практики).

Прикладом виконання різних видів навчальної діяльності з їх подальшою оцінкою можуть бути:

- розгляд конкретного випадку (case study) чи відгук на розгляд іншим студентом;
- збір газетних вирізок та критичних відгуків, статей з конкретної проблеми та їх аналіз з точки зору теорії, методів та практики соціальної роботи;
- відвідування, зустрічі та інтерв'ювання з клієнтами служб та їх наступна презентація колегам у формі рольової гри з критичними коментарями, або ж у формі письмового звіту чи критичного відгуку;
- підготовка письмової роботи на певну тему [1, р.22-25].

Метою таких письмових робіт є через само-оцінювання знань продемонструвати практичні навички та уміння, розуміння проблеми. Крім того, студенти готують проект (інколи проект готується групою студентів), метою якого може бути, наприклад, вивчити та критично проаналізувати застосування на практиці забезпечення прав клієнтів соціальних служб, а саме: розглянути процедуру оскарження клієнтами, розробити проект захисту прав клієнтів тощо. Так, працюючи над проектом, студенти готують презентацію для решти групи, індивідуальну письмову роботу з проблеми, розробляють план роботи, визначають мету, завдання, часові межі роботи за планом, виконують роботи за планом. Робота над проектом завершується презентацією (публічним захистом) на 30–40 хвилин. Викладача оцінює сам проект, але не його захист. Студенти отримують відгук на презентацію та досліджену проблему [1, р.24].

Слід відзначити, що на сьогодні після проведеної реформи у сфері освіти соціальної роботи, курс «Соціальна робота з дітьми та сім'ями» (Social Work with Children and Families K224) є вибірковим у навчальному плані підготовки спеціалістів на ступінь бакалавра (з відзнакою) соціальної роботи (BA (Hons) Social Work) в Англії та Уельсі, але обов'язковим на ступінь бакалавра (з відзнакою) соціальної роботи (BA (Hons) Social Work) в Шотландії як на денній так і на очно-заочній та дистанційній формі навчання. Open University пропонує 4-річну дистанційну програму навчання (мінімум 4 роки – максимум 8 років навчання з неможливістю перейти на наступний етап без закінчення навчання на попередньому), яка передбачає теоретичне та практичне навчання.

Студентів реєструють в національних радах з питань

надання соціальних послуг (General Social Care Council – в Англії, Scottish Social Services Council в Шотландії та Care Council for Wales – в Уельсі) при записі на участь в навчанні за цією програмою. При чому абітурієнт не може самостійно записатись на навчання, це повинен зробити його працедавець, який також відповідає за організацію та проведення 2-ох 100-денних практик свого працівника-студента. Крім того, працедавець зобов'язаний забезпечити студенту відпустку на навчання від 9 до 36 робочих днів (в залежності від кількості обраних студентом курсів) на 1 академічний рік. Також абітурієнт повинен представити сертифікати про успішне складання іспиту з математики та англійської (або уельської в Уельсі) мови, пройти співбесіду в приймальній комісії, а також представити довідку про відсутність кримінальних правопорушень (в Англії та Уельсі), та додатково медичну довідку (в Уельсі).

Таким чином, щоб отримати диплом бакалавра (з відзнакою) соціальної роботи (BA (Hons) Social Work) в Шотландії навчаючись дистанційно за курсом Відкритого Університету (Open University) слід успішно набрати 480 кредитів та пройти навчання за наступним навчальним планом (див.табл.1): Загалом, навчання на ступінь бакалавра (з відзнакою) соціальної роботи (BA (Hons) Social Work) дає ґрунтовні знання, теорію, необхідні для підтримки ефективної практики соціальної роботи з такою категорією населення як діти та їх сім'ї.

Предметом нашого детального вивчення став курс «Соціальна робота з дітьми та сім'ями». В межах даного курсу розглядаються питання гарантування прав дитини на гарну якість життя та умови, які б сприяли її гармонійному, здоровому розвитку через підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які в майбутньому працюватимуть з дітьми та їх сім'ями. Також студентів навчають засобам вдосконалення роботи та надання специфічних послуг в соціальних агентствах. Викладачі вказують на вплив різноманітності умов життя дітей та сімей для практики соціальної роботи, пропонують до вивчення методи роботи з дітьми групи ризику та їх сім'ями, розкривають роль соціальної роботи в середовищі, що змінюється. Курс передбачає розгляд правових та політичних засад соціальної діяльності у Великій Британії, методів оцінки, захисту дітей, підвищення якості виховання дітей, розвитку соціальних послуг для дітей та сімей та прав людини [2].

Отже, курс «Соціальна робота з дітьми та сім'ями» (Social Work with Children and Families), розроблена Відкритим Університетом (Open University), передбачає 12 уроків:

- Соціальний та політичний контекст соціальної роботи з дітьми та сім'ями (Social and Political Context of Social Work with Children and Families);
- Принципи соціальної роботи з дітьми та сім'ями (Principles of Social Work with Children and Families);
- Процес соціальної роботи з дітьми та сім'ями (The Process of Social Work with Children and Families);
- Прямая робота з дітьми та молоддю у сім'ї (Direct Work with Children and Young People in the Family);
- Робота з дорослими у сім'ї (Working with Adults in the Family);
- Робота з сім'єю як групою (Work with the Family as a Group);
- Захист дітей 1: термінова опіка над дітьми (Protecting

Таблиця 1. Програма отримання диплому бакалавра (з відзнакою) соціальної роботи (BA (Hons) Social Work) в Шотландії навчаючись дистанційно за курсом Відкритого Університету (Open University)

ЕТАП	НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	КІЛЬ-СТЬ КРЕДИТІВ
I (слід набрати 120 кредитів)	Вступ до вивчення проблем здоров'я та соціальної опіки (An introduction to health and social care (K101))	60
	Вступ до соціальних наук (Introducing the social sciences (DD101))	60
	РАЗОМ:	= 120
	АБО	
	Вступ до соціальних наук, частина I (Introducing the social sciences (DD131) part I)	30
	+	
	Вступ до соціальних наук, частина II (Introducing the social sciences (DD133) part II)	30
	+	
	Вступ до соціальних наук: розуміння соціальної зміни, частина I (An introduction to the social sciences: understanding social change Part I (DD121))	30
	+	
Вступ до соціальних наук: розуміння соціальної зміни, частина II (An introduction to the social sciences: understanding social change Part II (DD122))	30	
РАЗОМ:	= 120	
II (слід набрати 120 кредитів)	Основи практики соціальної роботи (Foundations for social work practice (K113))	60
	Соціальна робота з дітьми та сім'ями (Social work with children and families (K224))	30
	+	
	АБО	
	Опіка, добробут та громада в практиці соціальних працівників (Care, welfare and community for social workers (K222))	30
	АБО	
	Проблеми психічного здоров'я (Challenging ideas in mental health (K272))	30
	АБО	
Смерть та помирання (Death and dying (K260))	30	
АБО		
Різноманіття перспектив проблем психічного здоров'я (Diverse perspectives on mental health (K225))	30	
РАЗОМ:	= 120	
III (слід набрати 120 кредитів)	Право та соціальна робота в Шотландії (The law and social work in Scotland (K207))	60
	Прикладний аспект практики соціальної роботи (Applied social work practice (K216))	60
	РАЗОМ:	= 120
IV (слід набрати 120 кредитів)	Практика соціальної роботи (Critical social work practice (K315))	60
	+	
	АБО	
	Управління опікою (Managing care (K303))	60
	АБО	
	Спілкування в практиці соціальної опіки та охорони здоров'я (Communication in health and social care (K309))	60
	АБО	
Молодь: перспективи та практика (Youth: perspectives and practice (KE308))	60	
АБО		
Робота з дітьми (Working together for children (KE312))	60	
РАЗОМ:	= 120	
	УСЬОГО ЗА ПЕРІОД НАВЧАННЯ:	= 480

Children 1: Immediate Protection of the Child);

- Захист дітей 2: підтримка добробуту дітей (Protecting Children 2: Ensuring the Child's Future Welfare);
- Робота з дітьми, якими опікуються органи влади (Working with Children being looked after by the Local Authority);
- Соціальна робота з сім'ями у перехідний період, після втрати близьких (Social Work with Families through Transitions, Loss and Gain);
- Діти та сім'ї з спеціальними потребами (Children and Families with Special Needs);
- Уповноваження та партнерство у роботі з дітьми та сім'ями (Empowerment and Partnership in Work with Children and Families).

Кожний урок розпочинається так званним навчальним профілем (learning profile), в якому студенту пропонується визначити з переліку те, чому він навчився, та що зможе виконати після завершення вивчення попереднього уроку.

Розкриємо зміст окремих уроків курсу (принципи соціальної роботи з дітьми та сім'ями, процес соціальної ро-

боти з дітьми та сім'ями, пряма робота з дітьми та молоддю у сім'ї)

Принципи соціальної роботи з дітьми та сім'ями (Principles of Social Work with Children and Families). Урок складається з 8 занять:

1. Можливості та обмеження соціальної роботи з дітьми та сім'ями. Тут пропонується для вивчення наступні теми: історія розвитку соціальної роботи з дітьми та сім'ями; можливості та обмеження соціальної роботи з дітьми та сім'ями. Прикладами вправ є: розглянути конкретний випадок сім'ї з дітьми та прокоментувати можливості та обмеження втручання соціальної практики, визначити причини напруги в ситуації;
2. Анти-пригноблювальна (anti-oppressive) соціальна робота з дітьми та сім'ями. Тут пропонується для вивчення наступні теми: вирішення проблем пригноблення та утиску; визначення, основні ознаки анти-пригноблювальної практики; розвиток та використання анти-пригноблювальної практики. Прикладами вправ є: визначити для себе «що

- таке пригноблення, утиск»; визначити можливості використання анти-пригноблювальної практики в соціальній роботі;
- Партнерство з членами родини. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: розуміння партнерства; проблеми партнерства; партнерство з членами сім'ї. Прикладами вправ є: визначити для себе, що таке «партнерство», «партнерство у роботі з дітьми та сім'ями»; розглянути конкретний випадок і визначити можливості співпраці та партнерства усіх членів родини у вирішенні проблеми;
  - Зосередження на можливостях людини та її ресурсах. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: проблеми надання уповноважень клієнту; побудова роботи з клієнтами на основі їх власних ресурсів. Прикладами вправ є: підготувати перелік власних позитивних та негативних якостей; визначити окремі способи спонукання різних категорій клієнтів до можливостей допомоги самому собі;

- Увага до дітей. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: право дитини бути вислуханою; вміння дорослих вислухати дитину. Прикладами вправ є: визначити для себе, що таке «право дитини бути вислуханою»; розглянути випадок з свого дитинства, коли не було взято до уваги власну точку зору дитини (студента) та описати власні почуття в цій ситуації, її наслідки для подальшого життя; з власного досвіду визначити причини, чому дорослі не завжди прислуховуються до точки зору дітей;
- Партнерство з іншими агентствами. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: зв'язок сім'ї з різними агентствами; наведення зв'язків з іншими агентствами. Прикладами вправ є: заповнити схему відповідними соціальними агентствами, до яких діти та сім'ї можуть звертатися (рис.2 а, рис.2 б); розглянути конкретний випадок (соціальний працівник повинен забрати з дому у заклади опіки дитину, оскільки її батьків позбавили батьківських прав.

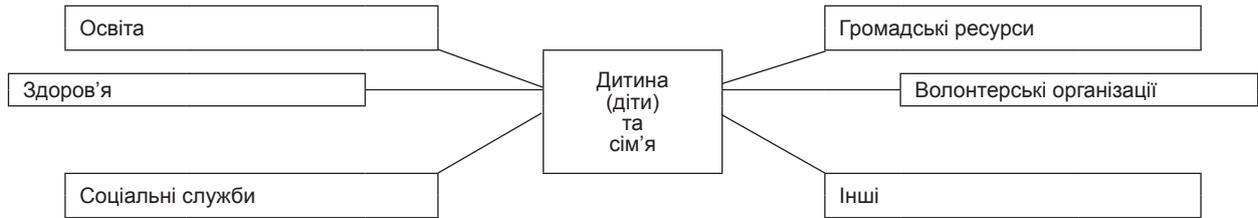

Рисунок 2 а. Соціальні агентства у співпраці з дітьми та сім'ями.

Щонайменше студент у схему повинен внести такі соціальні агентства:

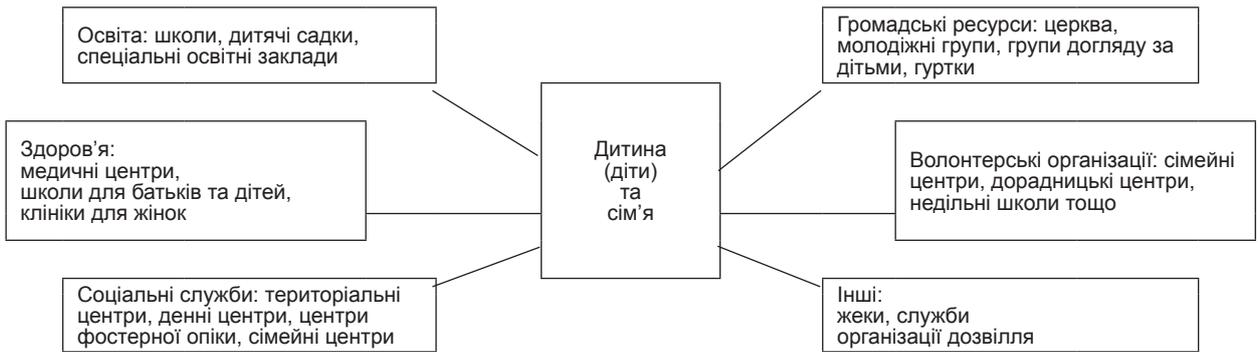

Рисунок 2. б. Соціальні агентства у співпраці з дітьми та сім'ями.

- Розвиток власних принципів роботи. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: розробка власних принципів роботи у певній сфері; практична робота за розробленими принципами. Прикладами вправ є: підготувати письмову роботу, де проаналізувати кожний принцип практики соціальної роботи з дітьми та сім'ями [3].

- До проблеми напруження між опікою та контролем. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: опіка та контроль у соціальній роботі; вирішення напруги між опікою та контролем. Прикладами вправ є: заповнити схему, де першій колонці слід зазначити 3 контролюючі дитину дії, у другій – з якою метою їх слід дотримуватись (рис.3 а, рис.3 б);

Контролюючі дії	Зв'язок з піклуванням

Рисунок 3 а. Опіка та контроль у практиці соціальної роботи студента

Для прикладу студент у схему може внести такі ідеї:

Контролюючі дії	Зв'язок з піклуванням
Карати дитину	Уникаючи проблем у майбутньому
Нагадувати дитині весь час про їжу	Бажаючи, щоб дитина росла сильною
Забирати ножиці від дитини	Захищаючи її від можливої шкоди

Рисунок 3 б. Опіка та контроль у практиці соціальної роботи студента

Процес соціальної роботи з дітьми та сім'ями (The Process of Social Work with Children and Families). Урок складається з 8 занять:

- Процес соціальної роботи з дітьми та сім'ями. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: процес соціальної роботи; працюючи за процесом. Прикладами вправ є: опрацювати процес та процедуру роботи з сім'єю, яка вперше прийшла до соціального агентства; визначити порядок виконання роботи за процесом соціальної роботи (рис.4), беручи до уваги, що на кожному етапі оцінювання має місце власний процес;
- Оцінювання: збір інформації. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: етапи процесу оцінювання; збір інформації про людей; збір інформації як частина процесу оцінювання; питання цінностей та етики у зборі інформації. Прикладами вправ є: назвати основні етапи необхідні для оцінки потреб сім'ї; у роботі на практиці з конкретною сім'єю визначити: якою є необхідна додаткова інформація, чому вона потрібна, якими є джерела для отримання інформації тощо;
- Визначення та пріоритетність потреб. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: потреби як основа для

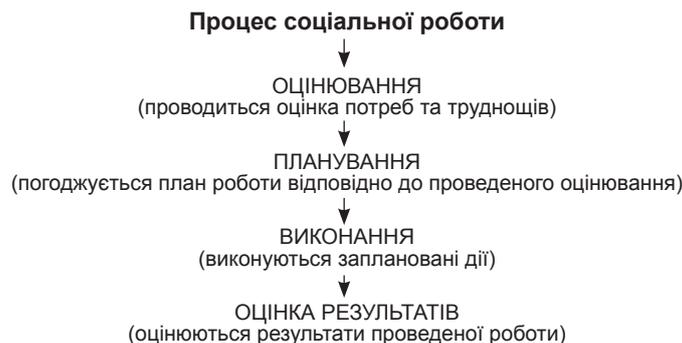

Рисунок 4. Процес практики соціальної роботи.

- оцінювання; визначення та пріоритетність потреб; анти-пригноблювальна практика у визначенні та пріоритетизації потреб. Прикладами вправ є: визначити для себе термін «потреби», «типи потреб» у роботі з дітьми та сім'ями;
4. Визначення ресурсів для реалізації потреб. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: ресурси у громаді; визначення ресурсів як частина процесу оцінювання; співвідносність та доступ до ресурсів. Прикладами вправ є: на власному прикладі (місяця проживання чи місяця роботи) перерахувати до десяти ресурсів, які можуть стати у пригоді в роботі з дітьми та сім'ями;
  5. Планування: визначення можливостей, завдань, пріоритетів. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: процес планування у роботі з дітьми та сім'ями; визначення можливих варіантів та ризиків; уміння досягати погодження у роботі з членами сім'ї. Прикладами вправ є: визначити ключові аспекти процесу планування соціальної роботи з дітьми та сім'ями;
  6. Процес виконання. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: реалізація плану; вміння реалізовувати плани на практиці. Прикладами вправ є: визначити термін

- «виконання» у роботі над випадком та навести приклади процесу виконання; визначити ключові вміння, необхідні для реалізації плану (рис.5); на конкретному випадку розглянути ці вміння;
7. Реалізація у практиці. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: практичний приклад реалізації; подолання труднощів у партнерстві; реалізація плану в кризових ситуаціях. Прикладами вправ є: критично осмислити такі питання: наскільки я реалізую плани партнерства з іншими агентствами у роботі з дітьми та сім'ями; як я вирішую труднощі у партнерстві; як би я виконував/ла план у кризових ситуаціях;
  8. Моніторинг, огляд, оцінка. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: визначення необхідності моніторингу, огляду та оцінки. Прикладами вправ є: на окремих листках паперу занотувати ідеї, які виникають при роздумах над термінами «моніторинг» (оцінка прогресу, поточне оцінювання, залучення точки зору клієнта тощо), «огляд» (огляд випадку, повторна оцінка випадку, пошук нових можливостей), «оцінка» (покращення роботи служби чи послуг, досягнуті завдання), спробувати дати їм власне визначення [4].

Рисунок 5. Ключові вміння, необхідні для реалізації плану.

Пряма робота з дітьми та молоддю у сім'ї (Direct Work with Children and Young People in the Family). Урок складається з 8 занять:

1. Практична робота з дітьми та молоддю. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: участь різних професіоналів у роботі з дітьми та молоддю; різні підходи до роботи з дітьми та молоддю. Прикладами вправ є: визначити спеціалістів з інших професій (медицина, освіта, дозвілля), які мають прямий контакт з дітьми; провести інтерв'ю з одним з цих спеціалістів (які уміння їм потрібні у роботі з дітьми,

чому вони їх використовують, якими є основні принципи у їх прямій роботі з дітьми); виконати для прикладу вправу, в якій листок слід розділити на 3 колонки, де в 1-ій визначити 1 загальне уміння та специфічну техніку, яку соціальний працівник може використовувати у своїй роботі з дітьми, в 2-ій – зосередження на можливостях дітей та ресурсах може вплинути на спосіб використання уміння, в 3-ій – знання, необхідні для використання уміння чи техніки (див. табл.2).

Таблиця 2. Розвиток умінь прямої роботи з дітьми та молоддю

Уміння /техніка	Зосередження на можливостях та ресурсах	Знання про
Групова робота	<ul style="list-style-type: none"> запевнення, що залучені до роботи соціальні працівники здатні усвідомити та підтримати розвиток можливостей та ресурсів дітей та молоді 	<ul style="list-style-type: none"> потреби та труднощі дітей та молоді
	<ul style="list-style-type: none"> працюючи з дітьми з особливими потребами, запевнення, що вони мають рівний доступ та можливості по відношенню до інших членів групи, зосередження на їх можливостях більше ніж на спеціальних потребах 	<ul style="list-style-type: none"> контекст, в якому вони живуть
	<ul style="list-style-type: none"> залучення членів групи до прийняття рішень у групі 	<ul style="list-style-type: none"> групову роботу
	<ul style="list-style-type: none"> розвиток групової діяльності, що будує та розвиває уміння дітей та молоді 	<ul style="list-style-type: none"> групову роботу з окремими групами
	<ul style="list-style-type: none"> зосередження на побудові упевненості та розвиткові навичок та умінь 	<ul style="list-style-type: none"> співпрацю
	<ul style="list-style-type: none"> розвиток техніки самопомоги 	
	<ul style="list-style-type: none"> обмін навичками та уміннями з іншими членами групи 	
Використання мистецтва	<ul style="list-style-type: none"> використання різних матеріалів, щоб дитина мала можливість вибрати для себе найкраще 	<ul style="list-style-type: none"> труднощі попросити дитину намалювати свою сім'ю, друзів, щоб побачити їх роль та важливість в її житті
	<ul style="list-style-type: none"> знаходження способів похвали, некритування мистецьких умінь дитини 	<ul style="list-style-type: none"> методи арт-терапії
	<ul style="list-style-type: none"> якщо дитина з невіддатністю, запевнення, що вона працює з матеріалами, що їй підходять 	<ul style="list-style-type: none"> психологічні перспективи
	<ul style="list-style-type: none"> стимулювання дітей до оцінки власних робіт, їх значення 	
	<ul style="list-style-type: none"> якщо дитина не бажає приймати участь, пошук інших видів діяльності для дитини 	

2. Потреби дітей. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: пріоритетність потреб дітей; потреби дітей та соціальна робота. Прикладами вправ є: занотувати, що на думку студента є необхідним для розвитку дитини (пригадуючи власне дитинство чи контакти з дітьми вже у дорослому віці), а потім згрупувати ці потреби у фізичні (теплота, спання, харчування, вода, притулок,

здоров'я), емоційні (любов, безпека, прив'язаність, само-ідентичність), соціальні (освіта, соціалізація); проаналізувати теорію «ієрархії потреб» Маслоу (рис.6); на прикладі різних ситуацій визначити типи потреб дітей та молоді, які можуть бути вирішені у процесі соціальної роботи;

3. Питання ідентичності. Тут пропонуються для вивчення

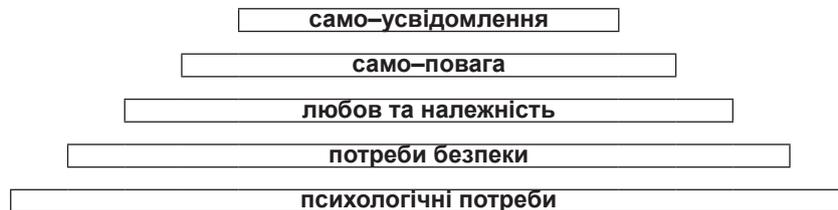

Рисунок 6. Ієрархія потреб Маслоу [5]

наступні теми: особистісна ідентичність; фактори, які визначають та підтримують ідентичність темношкірої дитини. Прикладами вправ є: описати себе («хто я є?») в кількох словах, підкреслити 7 найважливіших слів (напр., чоловік, жінка, живу сам чи з партнером, білий або темношкірий, діти, вага, інтереси, працюю чи не працюю, кар'єра тощо), які і допоможуть визначити ідентичність студента;

4. Спілкування з дітьми. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: спілкування з дітьми дошкільного віку; реагування на особливі потреби у спілкуванні. Прикладами вправ є: визначити для себе; наскільки добре Ви вмієте

спілкуватися з дітьми; визначити особливості спілкування напр., з дитиною 3-річного віку; підготувати план роботи з 4–5 річною дитиною, яку можливо ображають вдома, яка володіє лише іноземною для Вас мовою спілкування;

5. Споглядання за дитиною. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: споглядання за дитиною у соціальній роботі; фокус споглядання. Прикладами вправ є: визначити те, які спеціалісти звертають на які особливості розвитку дитини (акушери – стан здоров'я новонароджених, набирання ваги; дільничні лікарі – стан розвитку (зріст, вага, координація, слух, зір, мова); лікарі – плюс діагностика

- станів здоров'я дитини; няні в дитячому садочку – участь у різних видах діяльності, гра та взаємодія з іншими дітьми того ж віку; вчитель – влаштування в школі, прогрес за стандартами; соціальний працівник – ставлення до батьків, родичів, особливості у поведінці, агресія тощо); визначити обмеження прямого споглядання дитини напр., у дитячому будинку (неможливість споглядати думки чи мотивацію до дій тощо); визначити різницю у спогляданні дитини ізольовано і в контексті сім'ї;
6. Пряма робота з темношкірими дітьми та молоддю. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: розвиток позитивної практики у оцінюванні. Прикладами вправ є: визначити основні питання, на які соціальний працівник повинен дати відповідь, щоб запевнитись, що він не використовує анти-расове мислення стосовно темношкірих клієнтів;
7. Залучення дітей у процес прийняття рішень. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: діти, молодь та прийняття рішень; розвиток стратегії. Прикладами вправ є: дати відгук на статтю (2 сторінки), де піддається сумніву напр., залучення дітей та молоді до процесу прийняття рішень; розробити чернетку-план роботи з залученням до його виконання дітей та молоді;
8. Мережі та системи підтримки дітей та молоді. Тут пропонуються для вивчення наступні теми: системи підтримки та мережі. Прикладами вправ є: визначити термін «системи підтримки» (люди, індивіди, групи, місця та ідеї, які підтримують інших людей, надають безпеку індивідуально чи колективно – сім'я, колектив, політична партія, релігія, друзі) та «мережі» (групи людей та місця взаємопов'язані чимось спільним через різні структури – професійні асоціації, політичні угруповання, групи за інтересом) для практики соціальної роботи; навести приклад групи дітей чи молоді, з якими студент може контактувати на практиці, та навести причини чому такий контакт буде для них корисним, навести зв'язок з системами підтримки та мережами [6].
- Розвиток системи освіти України, у тому числі і соціальної, не є відособленим процесом. Вона функціонує і розвивається паралельно з освітніми системами інших країн та регіонів, взаємодіє з ними, зазнає їх впливу. Тому у розбудові вітчизняної системи соціальної освіти повинні використовуватися як науковий доробок вітчизняних учених, так і прогресивні ідеї світової педагогічної теорії і практики.

Література та джерела

1. Social Work with Children and Families. Associated materials. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. – 40p
2. General Information [online]. Social Work with Children and Families. Open University. – July 2009 – [cited June 2009]. Available from Internet <<http://www3.open.ac.uk/courses/bin/p12.dll?C01K224>>
3. Social Work with Children and Families. Unit 2. Principles of Social Work with Children and Families. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. – 66p
4. Social Work with Children and Families. Unit 3. The Process of Social Work with Children and Families. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. – 71p
5. Maslow A. Motivation and Personality. New York: Harper and Row, 1970.
6. Social Work with Children and Families. Unit 4. Direct Work with Children and Young People in the Family. Open Learning Foundation Enterprises LTD, 1994. – 70 p.

Автори статті розглядають особливості підготовки дистанційної формою майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми в Великобританії. Розкрито зміст 4-х тем з курсу «Соціальна робота з дітьми та сім'ями», розробленого Відкритим Університетом.

The authors of the article have considered the peculiarities of training of future social workers for the work with children and families in Great Britain. The content of 4 themes of the course «Social Work with Children and Families», designed by the Open University, has been disclosed.